

ACTIVITATEA DE PEDAGOGIE MUZEALĂ LA MUZEUL DE ETNOGRAFIE ȘI ARTĂ POPULARĂ (MEAP) TULCEA. PROGRAME EDUCATIVE

drd. Iuliana TITOV¹

THE WORK OF MUSEUM PEDAGOGY AT THE MUSEUM OF ETHNOGRAPHY AND FOLK ART (MEAP). EDUCATIONAL PROGRAMS

Abstract:

Today, after about 10 years of practice in pedagogy museum, the specialists from the Museum of Folk Art - Tulcea treat the schools as an important public category because it represents a highly motivated category, convinced of the immediate usefulness of the museum as extra-curricular resource. The teacher (who is issuing or receiving of educational partnership) sees the education in museums as an important tool for enriching the teaching projects. The teacher is aware that the visit to the museum offers new possibilities to explain the concepts, inedited learning techniques (eg learning by discovery). The teacher is aware that the museum benefits a space and facilities that the school can not provide easily (eg using the loom, blacksmith workshops, carpentry, etc.).

*

Key-words: target public, educative programs, partnership, educative actions, exhibition
Cuvinte-cheie: public țintă, programe educative, parteneriate, acțiuni, expoziție

Instituție complexă sub aspectul conținutului, funcției, misiunii, ca și al amplasării concrete, muzeul poate crea deseori o impresie negativă oamenilor, prin natura sa impunătoare și prin conținutul specializat, care atrage mai mult specialiștii decât publicul larg. Deciziile privind dispunerea exponatelor, elaborarea și transmiterea de cunoștințe sunt factori ce determină apropierea muzeului de vizitatorii săi și, ca urmare, reușita acestuia în a încuraja accesul.

Prin programele de pedagogie muzeală obiectul original – însuși motivul existenței muzeelor – este văzut și “tratat” în multe și variate feluri (ca piesă “sacră”, ca document ce conține / transmite cunoștințe, ca unealtă în transmiterea de mesaje), întotdeauna legat însă de un rol al educării publicului.

Cercetări îndelungate și studii atente ale metodologiei de comunicare muzeală și ale învățării și comportamentului vizitatorilor au contribuit la elaborarea unui demers educativ care trece dincolo de transmiterea didactică și liniară de cunoștințe către predarea și învățarea interactivă, al cărei centru de interes este vizitatorul.

Dintr-o asemenea perspectivă nouă, obiectul original nu mai este perceput ca “proprietatea” expertului, care decide exclusiv conținutul și mijlocul de comunicare, ci constituie mai degrabă baza unui proces educativ generator de sensuri, construit pe inter-relația dintre

¹ Șef-serviciu Muzeul de Etnografie și Artă Populară, ICEM Tulcea.

obiectul-document, pe de o parte, și cunoștințele personale și experiența vizitatorului, pe de altă parte².

Transformările socio-culturale ale comunității tulcene, și nu numai, au influențat modul de raportare al MEAP la patrimoniul gestionat și la necesitățile dinamice ale publicului țintă.

Schimbările sociale profunde, facilitatea obținerii informației din numeroase surse au determinat un dinamism al acțiunii muzeului tulcean prin concentrarea activităților pe public, dar fără a periclita virtuțile profesionale ale instituției. De aici rezultă o diversificare a ofertei muzeale în funcție de structura publicului țintă (vârstă, socio-culturală și profesională).

Colaborarea dintre școli și muzee înseamnă, pe de o parte, respectarea identităților și necesităților celor două instituții, iar pe de alta, regândirea stereotipului – din păcate valabil încă – vizitei ca o simplă ieșire anuală, iar pe acela al muzeului ca un loc vechi ce are puține de oferit tinerilor. Din acest motiv, stabilirea unei relații puternice și pe termen lung oferă profesorilor ocazia de a înțelege complexitatea activității din muzeu, de a se înscrie în opțiunile și activitățile sale, iar muzeului i se oferă ocazia să-și îmbunătățească imaginea, fiind din ce în ce mai capabil să joace un rol activ în societate, mai ales pentru tineri.

Astăzi, după aproximativ 10 ani de practică în domeniul pedagogiei muzeale, specialiștii din cadrul Muzeului de Etnografie și Artă Populară din Tulcea tratează școlile ca pe o categorie de public muzeal deosebit de importantă deoarece reprezintă o categorie puternic motivată, convinsă de utilitatea imediată a muzeului ca resursă extra-curriculară. Profesorul (cel care este emitent sau receptor al parteneriatului educativ) vede educația în cadrul muzeelor ca pe un instrument important de îmbogățire a proiectelor didactice, fiind perfect conștient că vizita la muzeu oferă noi posibilități de explicare a unor concepte sau tehnici de învățate inedite (ex. învățarea prin descoperire). El, profesorul, este conștient că muzeul beneficiază de spații și dotări pe care școala nu le poate asigura cu ușurință (ex. folosirea războiului de țesut, ateliere de fierărie, tâmplărie ș.a.).

Pe de altă parte, muzeul poate utiliza resursele sale în slujba școlilor prin încurajarea contactelor între profesori și pedagogii din cadrul muzeului.

Indiferent de tipul muzeului, colaborarea cu școala trebuie studiată, planificată și realizată pe baza următoarelor principii:

- colaborarea cu școala trebuie dezvoltată pe baza temelor de interes comun, utilizându-se resurse disponibile în ambele instituții (inclusiv tehnologii noi);
- dezvoltarea rețelelor de școli (atât locale, cât și mai extinse) care lucrează la o temă comună, favorizează schimbul de experiență și cunoștințe de specialitate și dezvoltarea contactelor cu mai mult de un singur muzeu (în fiecare localitate), sporind participarea și transmiterea de cunoștințe;
- popularizarea muncii efectuate de școli în colaborare cu muzeele este importantă nu numai pentru a face mai cunoscută această muncă în teritoriu, ci și pentru a oferi rezultatele acesteia în scopul de a fi folosite de alte realități³.

Indiferent de mijlocul realizării acțiunii educative, muzeul comportă posibilitatea virtuală de a fi prezent permanent în conștiința copiilor și tinerilor.

În cadrul acestui proces educativ contextual se pun bazele unor comportamente observabile: *comportamente participative* (publicul este activ, răspunde/pune întrebări, ia parte la diverse activități), *gândirea creativă* (publicul are propriile sugestii, propune noi interpretări), *învățarea aplicată* (publicul devine capabil să aplice o strategie de învățare), *construirea cunoștințelor* (publicul îndeplinește “sarcini” care îl vor conduce la înțelegerea conceptelor).

² S. Pearce, *Obiecte ale semnificației sau Povestirea trecutului*, (ed) *Obiecte ale Cunoașterii*, Londra, The Athlone Press, 1990

³ Maria Xanthoudaki, *Locuri ale descoperirii: muzeele în slujba predării științei și tehnologiei*, Fondazione Museo Nazionale della Scienza e della Tecnologia Leonardo da Vinci, Impaginazione e stampa T&T Studio, San Donato, Milano, 2003, p. 9

Ca urmare, muzeul devine un adevărat centru de educație interactivă, care se adresează unui public cât mai divers ca stil de viață și capacitate de învățare, formare culturală sau perspective sociale. Reîntoarcerea acestuia sau cel puțin a unui segment al său, în cadrul muzeului, depinde de legăturile personale (emoționale) create într-un timp relativ scurt.

Annual are loc planificarea programului atelierului pedagogic fiind luați în calcul factori care pot afecta în mod direct sau indirect finalitatea acestuia, precum: obiectivele, publicul țintă, tehnicile pedagogice, locația și dotările minime, personalul implicat, promovarea programului.

Procesul educativ muzeal este personalizat în funcție de structura publicului țintă și de asemenea, se are în vedere posibilitate de continuitate logică.

Pentru implementarea de programe modulare, s-a realizat în prealabil o investigare a publicului, a așteptărilor și preferințelor sale pentru a propune și aplica o strategie adecvată fiecărei categorii de vizitatori și pentru a stabili metodele cele mai eficiente de satisfacere a nevoilor acestora. Unele programe educative au fost concepute în colaborare cu instituții culturale similare (ex. Ansamblul Artistic Babadele Deltei Tulcea, cercul de pictură-desen și cercul de etnologie de la Palatul Copiilor, Teatrul Jean Bart ș.a.). De asemenea, s-au realizat parteneriate cu meșteri populari și artiști plastici din zonă.

Pentru stabilirea programelor educative modulare a fost nevoie de identificarea unor criterii de segmentare a publicului larg. Structurarea publicului s-a făcut în funcție de vârstă și obiceiurile de vizitare (de organizare a vizitei):

- *în funcție de vârstă* (deci de dezvoltarea psihico-fiziologică):

1. copii de 3-6 ani;
2. copii de 6-14 ani;
3. tineri de 14-18 ani;
4. tineri de 18-30 de ani;
5. adulți;
6. pensionari.

- *în funcție de obiceiurile de vizitare:*

1. - grup organizat: grup școlar – preșcolari, elevi din ciclul primar, gimnazial, liceal, studenți;

- grup de turiști – români, străini (vorbitori de limbă engleză, franceză, germană);
- grup dintr-o anumită organizație (culturală, științifică, mass media etc.)

2. grup informal:

- prieteni – liceeni, studenți, tineri de 18-30 de ani, adulți, pensionari;
- familie – fără copii și cu copii

3. individual (vârstă, profesie, nivel al studiilor, localizare geografică)

O categorie aparte este reprezentată de persoanele defavorizate sau excluse social (cu handicap, copii instituționalizați, deținuți), aceștia necesitând aplicarea unor metode speciale (afective, specialiști psihologi etc.)

Ținând cont de toate aceste aspecte s-au elaborat programe sau pachete de programe adresate diferitelor categorii de public.

Având în vedere complexitatea structurii publicului muzeului, pentru a răspunde cerințelor și nevoilor diferite de cunoaștere, muzeul tulcean și-a concentrat acțiunile pe o varietate de activități orientate către public. Aceste activități au constat în conversații formale, vizite, lecturi, excursii familiale și de grup informale, evenimente culturale de toate tipurile (audiții, demonstrații de meșteșuguri, prezentări de filme etnografice documentare, expoziții itinerante sau mobile ș.a.).

3.1. Programele pentru școli (Programe educative)

Pentru o mai bună comunicare/ colaborare cu cei mai numeroși vizitatori ai muzeului Tulcea (așa cum reiese din statisticile ultimilor ani), și anume elevii însoțiți de cadrele didactice, la începutul fiecărui an școlar Muzeul de Etnografie și Artă Populară din Tulcea realizează campanii de încheiere de parteneriate școlare. Aceste programe sunt preferate deoarece presupun existența unor grupuri deja cristalizate, în care vizitatorii au caracteristici comune (aceeași vârstă, un mediu comun de dezvoltare și anumite obiceiuri de învățare), iar numărul participanților permite lucrul în atelierele specializate (nu depășesc 30 de persoane).

Pregătirea unui program adresat școlilor presupune:

- structurarea ideilor programului în funcție de patrimoniul deținut;
- alegerea tematicii în funcție de nevoile profesorului/ elevilor;
- dezvoltarea tematicii într-o manieră interdisciplinară și interactivă.

Parteneriatele educative încheiate de MEAP au, în general, următoarea structură: partenerii și data încheierii, coordonatorii programului, argument, scurtă prezentare a instituției muzeale (din care să reiasă prestigiul, experiența instituției în astfel de activități), obiective (organizarea de întâlniri interinstituționale, desfășurarea de activități culturale în comun, dezvoltarea curriculară prin viziune inter și transdisciplinară), obligațiile părților contractuale, durata convenției, promovarea acțiunilor, persoane de contact, graficul acțiunilor de parteneriat, evaluarea activităților.

De cele mai multe ori un parteneriat educativ cuprinde maxim 7 activități (pentru grupurile de elevi de școală primară) și minim 3 (pentru elevi de liceu).

a) Pentru **preșcolari și clasele I - IV** s-au elaborat teme îndeosebi bazate pe abilități practice. Cadrul didactic are posibilitatea de a alege (la începutul anului școlar) din pachetul oferit, sau poate propune activități noi.

Exemple de activități: *Jucăriile* (în care copiii se inițiază în tehnica tradițională a fabricării jucăriilor, pentru crearea propriilor păpuși), *Cum e făcută hăinuța mea?* (ex. obținerea firului de lână, confecționarea unui fular), *Pictarea sau desenarea impresiilor* (după vizitarea unei anumite expoziții temporare, copii sunt puși să-și picteze/ deseneze impresiile), *Obiectul magic* (copiii își creează propriul obiect magic, pornind de la receptarea unei expoziții tematice), *ora de dans popular* (copiii învață unul - două dansuri populare, activitate realizată în colaborare cu Ansamblul Artistic Baladele Deltei); *Altă jucărie* (copiii aduc la muzeu o anumită jucărie pentru copiii defavorizați, iar în schimb ei sunt învățați să realizeze altă jucărie sau un obiect decorativ, cu ajutorul materialelor reciclabile); *enigma* (pe baza explicației ghidului, copiii descoperă un obiect lipsă dintr-un panou sau context); *Ateliere aniversare* (de tipul serbărilor școlare, cu un program de cântece și versuri inspirate din literatura populară); *Spectacole*: cinema, teatru, dans, muzică.

b) Pentru **clasele V – VIII**: Dintre activitățile propuse enumerăm: Introducere în domeniul etnografiei, Pictarea impresiilor, Atelierul Sunetelor, Anchetă etnografică (ex. descrierea unor obiecte de patrimoniu pentru a se iniția în etnologie, acest atelier permițând ca pornind de la un obiect să-i înțeleagă istoria și sensul care i-a fost dat); *Viața satului tradițional din nordul Dobrogei* (excursie documentară - vizitarea Muzeului Satului Dobrogean Enisala, Expoziția de Artă Orientală Babadag, Casa Memorială Panait Cerna).

c) Pentru **liceu**: Lectorate, vizionări de filme documentare etnografice, *Viața satului tradițional din nordul Dobrogei* (excursie documentară - vizitarea Muzeului Satului Dobrogean Enisala, Expoziția de Artă Orientală Babadag, Casa Memorială Panait Cerna).

d) Programe educative care se adresează tuturor categoriilor de vârstă: concursuri, festivaluri.

MEAP organizează: Concursul Național *Poveste de iarnă* la care doritorii se pot înscrie cu creații literare și/sau plastice (versuri, povestiri, desene, măști, icoane, ornamente de Crăciun), promovează tradițiile din perioada sărbătorilor de iarnă și Concursul Internațional *Paștele în*

ochii copiilor unde, de asemenea, sunt așteptate lucrări de creație plastică și decorativă și/sau ouă încondeiate.

Din 2008 MEAP a inițiat **Gala Premiilor Micul Etnograf** în cadrul căreia sunt acordate diplome și trofee partenerilor din anul școlar respectiv. Festivitatea are loc în luna iunie și constă în vernisarea expoziției realizată în sălile muzeului cu lucrările copiilor, spectacol susținut de elevi și invitați speciali, acordarea premiilor (se face de către personalități ale orașului Tulcea).

3.2. Programele pentru familii

Complexitatea acestui tip de programe este generată de diferențele de vârstă foarte mari între participanți (părinți și copii), dar și de diversitatea domeniului de activitate a adulților.

Implicarea părinților și participarea acestora la diferite acțiuni dezvoltă și amplifică coeziunea dintre membrii familiei, contribuind la dezvoltarea personalității copiilor și descoperirea aptitudinilor.

Programele pentru familii presupun:

- segmentarea publicului țintă în funcție de vârsta copiilor;
- asumarea conceperii unei tematici interesante pornind de la criterii mai puțin tangibile decât în cazul programelor pentru școli, unde se poate porni, orientativ, de la curriculum-ul școlar sau de la interesele specifice ale profesorilor;
- promovarea foarte activă a programelor în medii cât mai diverse;
- implicarea cât mai activă atât a copiilor cât și a adulților;
- alternarea unor tehnici foarte diverse de abordare a grupului astfel încât nici copiii nici adulții să nu fie neglijați.

Activități: Atelier anchetă etnografică, Atelierul sunetelor, Pictarea, desenarea impresiilor ș.a.

3.3. Programele pentru adulți

La elaborarea programul adresat publicului adult s-au avut în vedere câteva caracteristici care-i diferențiază pe aceștia de un grup de copii: adulții

- posedă o mai largă și mai profundă acumulare de experiențe în comparație cu copiii;
- au motivații de învățare diferite, educația se concentrează în jurul unor situații cu aplicabilitate directă în viață;
- decizia de a frecventa un anumit program educativ propus de muzeu o ia însuși participantul.

De aceea pentru publicul adult am pregătit filme documentare pe diverse teme etnografice (obiceiuri de peste an, ocupații și meșteșuguri, multietnicitate dobrogeană ș.a), spectacole, audiții muzicale.

3.4. Programele pentru elevii cu nevoi speciale

Pentru a facilita accesul publicului cu nevoi speciale, în primul rând s-a avut în vedere ca infrastructura să fie una potrivită.

Pentru conceperea și derularea unor programe adresate unui astfel de public s-a colaborat cu alte grupuri de elevi, de vârstă apropiată sau mai mari, deja familiarizați cu activitățile respective și care și-au însușit rolul de îndrumător.

Activități: ateliere practice, muzicale, de artizanat, spectacole.

BIBLIOGRAFIE

PEARCE, S., 1990, *Obiecte ale semnificației sau Povestirea trecutului*, (ed) *Obiecte ale Cunoașterii*, Londra, The Athlone Press.

XANTHOUDAKI, M., 2003, *Locuri ale descoperirii: muzeele în slujba predării științei și tehnologiei*, Fondazione Museo Nazionale della Scienza e della Tecnologia Leonardo da Vinci, Impaginazione e stampa T&T Studio, San Donato, Milano.

